

Zuby na míru – od hlodavců k přežvýkavcům

Jan se tváří spokojeně. Má zoubky úplně zdravé a odnáší si z ordinace obrázek lva. Dědeček ho pochválí a naznačuje, že je společně čeká ještě jedno překvapení: „Pojedeme na výlet tramvají a autobusem a podíváme se na místo, kde uvidíš ještě spoustu zubů.“ Honzík už už chtěl něco namítnout, ale všiml si dědova potutelného úsměvu, který většinou slibuje nějakou legraci. Dává se tedy do hádání a už se těší. Za chvíli totiž zjistil, že tím místem nebude nemocnice, muzeum ani knihkupectví, ale zoologická zahrada.

Tentokrát má dědeček v plánu ukázat tam vnukovi, jak zuby slouží k přijímání potravy a jsou přizpůsobené na míru každému ozubenému živočichovi. Proto se od sebe zuby jednotlivých druhů zvířat velmi liší.

První větší zastávku si uděláme u bobra. Zavalitý samec s velice hustou černohnědou srstí a dlouhým plochým ocasem se Honzíkovi líbí. O bobrech už ví, že si budují bobří hrady a další rozsáhlé stavby složené z kanálů a hrází. Dědeček začne vypravovat o tom, že bobří patří do velké rodiny hlodavců. Hlodavce najdeme po celém světě, v různých typech krajiny. Například lumíci žijí v polárních oblastech, tarbíci na poušti, nutrie u vody, činčily na vrcholcích hor a potkani ve městech. Jsou různě velcí – od malých myšek až po největšího hlodavce žijícího v Jižní Americe jménem kapybara. Proč jsou asi v přírodě tak úspěšní? To, co mají všichni společného, je přední část chrupu. Mají výrazný pár horních a spodních řezáků. Tyto zuby jsou výborně přizpůsobené na hlodání. Hlodavé řezáky neustále přirůstají a při hlodání se jejich sklovina navzájem obrušuje. Hlodavci si tedy umí zuby sami naostřit!

Honzík pozoruje bobra, který zrovna okusuje větev a snaží se spořádat lýko. „Je to velký stavitel, jeho hlavní pracovní nástroje jsou právě zuby. Představ si, Honzíku, že s bobrem se můžeš setkat i ve volné přírodě. Je chráněný. Některým lidem se ovšem jeho stavby nelíbí. Tam, kde je bobrů hodně, mohou způsobit velké škody na hrázích, stromech i korytech řek.“ „Teda dědo, ty jeho řezáky musí rezat jako pila!“ Honzík se od výběhu s bobry nemůže odtrhnout. Vzkaz od bobra je: Zdravé řezáky jsou ostré a hodí se nám k pořádnému ukousnutí jídla.

Cesta vede dál k výběhu šelem. Jenda si s respektem prohlíží velkou tygřici nacházející se za sklem v poměrně těsné blízkosti. Když zívne, ukážou se nápadně velké zuby, které jí vyčnívají z horní čelisti. „To jsou špičáky. Jsou velmi důležité u všech velkých kočkovitých šelem,“ všimne si dědeček.

Honzík odtuší, že ve volné přírodě by tuto tygřici rozhodně potkat nechtěl a vlastně by to nejraději nepřál ani srnám, antilopám a zajícům. „Tygr útočí tak, že se nejdříve snaží připlížit co nejblíže. Díky svému maskování je mezi keři a v trávě nenápadný. Potom svoji kořist rychlým skokem polapí a zaútočí pevným stiskem tlamy. Loví hlavně divoká prasata a jeleny. Když je na lovu, za své oběti si často vybírá slabá nebo zraněná zvířata, protože není vytrvalý běžec. Kvůli své velikosti a síle nemá tygr téměř žádné přirozené nepřátele. Musí si dávat pozor na člověka. V Asii se mu říká pán džungle nebo také vládce zvířat. Tygr je schopný sežrat při jednom krmení až třicet

kilogramů masa a předtím ho musí pomoci zubů roztrhat,“ popisuje děda barvitě, jako by si právě vybavil filmovou scénu z indické džungle. Honzík si všimne velkého kusu syrového masa na podlaze výběhu.

„Jednou jsem si hrál na psa a zkoušel jsem taky jako pes trhat maso. Víš, bez vidličky a nože. To se mámě vůbec nelíbilo a ani mi to moc nešlo,“ dělí se o svou zkušenost Honzík. Při tom obdivuje ladný pohyb tygřice, která se začala procházet ve výběhu. Ta asi umí běžet rychle... Vzkaz od tygra zní: Ostré špičky pomáhají odtrhnout větší kusy jídla.

Dále navštívíme jedno ze zvířat, které by ve volné přírodě rozhodně nechtělo být tygroví nablízku. Je to buvol. Celé stádo buvolů nerušeně odpočívá v blízkosti ohrady. Jejich pohyby jsou velmi pomalé. Mnozí stojí zcela bez hnutí a část z nich přezvykuje. „Dědo, tyhle krávy vypadají, jako by měly žvýkačku,“ směje se Honzík. Dědeček mu vysvětluje, že buvol patří mezi přezvýkavce. Nejprve bez velkého vybírání spase to, co se právě v okolí nabízí pro jeho skromný jídelníček – to bývá tráva, stébla rýže, stonky kukuřice, nebo dokonce i kůra stromů. Sousta si silně nasliní a trochu rozžvýká.

K dokonalému rozmělnění dochází až později – při odpočinku, když se potrava vrací z předního žaludku zpátky do tlamy. Tuhou potravu je potřeba pořádně rozkousat. K tomu slouží zadní zuby jménem stoličky. Mají kousací plošku podobnou sedací ploše židličky a na ní mají výrazné hrbolky. Vzkaz od buvola zní: Stoličky máme pro dokonalé rozžvýkání jídla, než se nám dostane do žaludku.

„Tak jsme došli od řezáků přes špičáky až ke stoličkám.“ Dědeček je spokojený, že mu vyšel jeho plán. Usedá na lavičku. Chtěl by vnukovi ještě ukázat slona afrického. Je zvědavý, jestli Honzík uhodne, že sloní kly, které mohou být i několik metrů dlouhé, jsou vlastně velikánské zuby používané na rytí a odlupování kůry ze stromů... Honzík také odpočívá. K odpolední svačině má chleba se sýrem. Při vzpomínce na buvola ho důkladně rozkouše. Rozhodně je rád, že člověk nepatří mezi přežvýkavce a nemusí jíst trávu s kůrou a mít složený žaludek.

Babiččiny rady

Jíst pomalu – to by nám poradila již naše praprababička.

A vše důkladně rozžvýkat, aby nás nebolelo břicho.

Doporučované je to i dnes. Čím více totiž jídlo rozkoušete, tím snadněji ho strávíte. Také toho při pomalejším tempu sníte jen tolik, kolik je potřeba. Další výhodou trpělivého žvýkání je, že potrava, která odchází do žaludku, má teplotu těla. Tedy není ani horká, ani studená. Myslete na to, že žaludek si horké jídlo nepofouká a stejně tak si ho nerozkouše.

